

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-04-08 Dnr UFV 2025/106

Justitiedepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare
Magnus Ödman

Telefon
070-167 91 42

www.uu.se
magnus.odman@uu.se

Remiss av Säkerhetsprövningar – nya regler (SOU 2024:88)

Uppsala universitet har anmodats lämna yttrande över rubricerad remiss. Följande expertyttrande har utarbetats av universitetslektor Mikael Hansson, juridiska institutionen.

Kort sammanfattning

Förslaget tillstyrks, med följande reservationer.

Övergripande generella synpunkter

Möjligheterna till överklagande och formerna därför bör utredas vidare

Enligt direktiven (2023:91. En förbättrad process för säkerhetsprövningar) ska utredningen bland annat utreda om det bör finnas en möjlighet att överklaga ett beslut om säkerhetsprövning. Vidare ska frågan om vilken instans som ska pröva ett överklagande, och förutsättningarna för processen utredas. Utredningen har funnit att det bör finnas möjligheter för en arbetstagare att överklaga ett säkerhetsprövningsbeslut till nackdel för arbetstagaren, och att ett sådant överklagande bör prövas av en särskild nämnd. Tiden har dock inte räckt till för att utreda det fullständigt, varför bara ett utkast till regler för en nämnd som ska pröva överklaganden av säkerhetsprövningsbeslut presenteras. Ett utkast som inte utredningen själv anser är tillräckligt utrett för att lägga till grund för ett lagförslag kan knappast läggas till grund för lagstiftning. Det finns dock skäl att utreda möjligheten att överklaga säkerhetsprövningsbeslut, och formerna för ett sådan överklagande, färdigt. Tidpunkten för ikraftträdande bör anpassas till tiden för en sådan utredning.

Begreppen *kriminella* och *extremister* bör utgå ur förslaget till författningstexten

I förslaget till bestämmelse i säkerhetsskyddslagen 12 a § räknas upp vad som bör ingå i en säkerhetsprövning. Enligt momentet *b)* bör en grundutredning omfatta *samöre med kriminella, kriminella nätverk, terroristorganisationer, extremistiska rörelser eller extremister*. Att införa *kriminella* och *extremister* som begrepp i lagstiftningen är en nyordning, och den bör undvikas. Utredningen hänvisar till att begreppet *kriminella* används i Säkerhetspolisens vägledning i personalsäkerhet som exempel på frågeområde vid en säkerhetsprövningsintervju (s. 164). Någon definition finns dock inte i Säkerhetspolisens vägledning. Om definitionen

sägs i utredningen att ”i detta sammanhang avses med kriminella inte alla som någon gång begått en straffbar handling, utan personer som kan betraktas som just kriminella och som har mer eller mindre en kriminell livsstil” (s. 164 och s. 363). Den definitionen är så pass innehållslös och lämnar så mycket fritt skön till bedömarens att den knappast kan användas. Att alla som någon gång begått en straffbar handling inte i någon normalspråklig mening kan betecknas som ”kriminell” är uppenbart, vilket lämnar en ”mer eller mindre kriminell livsstil” till definitionen. Vad som ligger i det är helt öppet sett till brottslighetens art, omfattning, allvar, utsträckning i tiden och så vidare.

Utredningen beskriver en *extremist* enligt följande. ”En extremist kan vara en ensamagerande, som utifrån en virtuell gemenskap och ett narrativ som både formar hat och försvarar användandet av våld, agerar för att förändra samhällsordningen”. Extremistiska rörelser kan enligt utredningen vara rörelser med avseende både på religiös och politisk extremism, inbegripet våldsbejakande extremism (s. 166 och s. 364). Med en ensamagerande extremist får alltså förstås en religiöst eller politiskt motiverad person, som förespråkar eller försvarar användandet av våld för att förändra samhällsordningen. Definitionen syftar uppenbarligen till att fånga in relationer som den säkerhetsprovade har med personer som inte ingår i eller på annat sätt är kopplade till en viss rörelse, men som ändå innebär en risk i säkerhetshänseende. Det kan givetvis vara relevant vid en säkerhetsprovning, men definitionen är så pass öppen att den måste vara svår att ge en enhetlig tillämpning och den pekar ut personer som inte i sig själva är föremål för utredning som *extremister*.

Förutom att definitionerna är så vaga och öppna att de knappast kan användas på ett enhetligt sätt kan lämpligheten i att på detta sätt definiera personer som *kriminella*, utan koppling till en viss gärning (eller vissa gärningar) utan istället till en viss livsstil, starkt ifrågasättas. Att i lagstiftning införa kategoriseringar som pekar ut enskilda personer med hänvisning till deras vandel, särskilt som provningen inte rör den personen i och för sig är betänkligt. Ännu mer betänkligt är det kanske att införa en kategori som pekar ut personer som *extremister*, vilket hänvisar till personers religiösa eller politiska övertygelse. Givetvis kan sådana övertygelser och kopplingar vara relevanta i säkerhetshänseende, men det innebär inte att det är en lämplig kategori i författningstext. Det gäller alldeles särskilt som den som formulerar författningstexten idag inte kan utgå från att den som ska tillämpa den imorgon inte har en annan uppfattning om vem som är extremist, eller vilka religiösa eller politiska åskådningar som är extremistiska. Båda dessa beteckningar används allmänspråkligt som beteckningar på personer som den som åsätter beteckningen av en eller annan anledning inte vill ska delta i samhället eller opinionsbildningen på samma villkor som andra. Även om syftet i

YTTRANDE

2025-04-08

Dnr UFV 2025/106

den föreslagna bestämmelsen är ett helt annat bör man undvika att i onödan föra in sådana kategorier i författningstext.

Det kan också noteras att om kategorierna *kriminella* och *extremister* används förlorar kategorierna *kriminella nätverk* och *extremistiska rörelser* en del av sin innebörd, eftersom kontakterna med sådana nätverk eller rörelser rimligen i allmänhet måste ske genom kontakter med personer, vilka alltså i sin tur skulle kunna betecknas som "kriminella" eller "extremister". Det som ska fångas in med bestämmelsen borde kunna uttryckas utan att "kriminella" och "extremister" görs till kategorier i författningstext, till exempel genom en skrivning som (till exempel) *b) samröre med kriminella nätverk, terroristorganisationer, extremistiska rörelser eller personer med sådana kopplingar*.

En annan lösning vore att anse att en säkerhetsprovads samröre med personer med sådana kopplingar som ovan avses oavsett faller in under förslaget till 12 a § *h) andra i säkerhetshänseende relevanta omständigheter*. Däri fångas också upp samröre med personer som är helt och hållet ensamagerande, om de till äventyrs skulle utgöra en relevant risk i säkerhetshänseende. Det kan noteras att den skrivningen också är öppen och i någon mening vag. Det är dock inte i och för sig olämpligt att en sådan öppen skrivning finns i bestämmelsen, och den har inte nackdelen att den skapar personkategorier som *kriminella* eller *extremister* i författningstext.